

uion (*Deut. xxxii, 7*), interrogavi patres meos ut annuntiarent mihi, majores meos ut dicerent mihi (successores videlicet nostrorum patrum priorum, Ailbeipiscopi, Querni Coloniensis, Bredini, Nessani, Lugidi), quid sentirent de excommunicatione nostra, a supradictis sedibus apostolicis facta. At illi, congregati in unum, alius per se, alius per legatum suum vice sua missum, in campo Lene sanxerunt, et dixerunt: « Decessores nostri mandaverunt per idoneos testes, alios viventes, alios in pace dormientes, ut meliora et potiora probata a fonte baptismi nostri et sapientiæ et successoribus apostolorum Domini delata sine scrupulo humiliter sumeremus. » Post in commune surrexerunt, et super hoc orationem (ut moris est) nobis celebraverunt, ut Pascha cum universali Ecclesia in futuro anno celebrarent. Sed non post multum-surrexit quidam paries dealbatus, traditionem seniorum servare se simulans, qui utraque non fecit unum, sed divisit, et irritum ex parte fecit quod promissum est, quem Dominus (ut spero) percutiet quoquo modo voluerit. Deinde visum est senioribus nostris, juxta mandatum, ut si diversitas orbata fuerit inter causam, et variaverit iudicium inter lepram et non lepram, irent ad locum quem elegit Dominus (*Deut. xvii, 8*); ut si causæ fuerint majores, juxta decretum synodicum, ad caput urbium sint referendæ. Misimus quos novimus sapientes et humiles esse, velut natos ad matrem. Et prosperum iter in voluntate Dei habentes, et ad Romam urbem aliqui ex eis venientes, tertio anno ad nos usque pervenerunt. Et sic omnia viderunt sicut audierunt, sed et valde certiora, utpote visa quam audita, invenerant. Et in uno hospicio cum Græco, et Hebræo,

A Serytha, et Ægyptiaco, in ecclesia sancti Petri sinitul in Pascha (in quo mense integro disjuncti sumus) fuerunt; et ante sancta sic testati sunt nobis, dicentes: « Per totum orbem terrarum hoc Pascha, ut scimus, celebratur. » Et nos in reliquiis sanctorum martyrum, et scripturis quas attulerunt, probavimus inesse virtutem Dei. Vidimus oculis nostris puellam cæcam omnino ad has reliquias oculos aperientem, et paralyticum ambulantiem, et multa dæmonia ejecta.

B Hæc dixi, non ut vos impugnarem, sed ut me ut nycitoracem in domicilio latitantem defenderem. Sed si quid forte impolitum vel vitiosum per immunda labia dixi, biclpi labii vestri foreipe per igniferum Isaianum altaris Dei carbonem tangite (*Isai. vi, 6*), et præputium inculti logii bifaris ter quaternis cultris Ben-Nun quinis denis digitulis humatis cum plebis præcidite prioris præputiis (*Josue v, 3*). Nefas est enim errata tua non agnoscere, et prolata certiora non approbare. Hæreticorum est proprie sententiam suam non corrigere, malle perversam quam mutare defensam. *Scienti etenim bonum facere, et non facienti, peccatum est illi (Jac. iv, 17)*. Peccati vero stipendium mors est (*Rom. vi, 23*); a qua nos divina Majestas, et simplex Trinitas, et multiplex apex (subtus quem nihil est, intra quem nihil est, citra quem nihil, ultra quem nihil, supra quem nihil, sustinens omnia sine labore, penetrans omnia sine extenuatione, circumdans omnia sine extensione, superans omnia sine inquietudine), liberare dignetur.

C Amen, amen.

Grandis labor est prudentiæ.

LIBER DE MENSURA PŒNITENTIARUM.

BENEVOLO LECTORI COLLECTOR.

[Biblioth. Patrum Labb.].

Subscriptum, benigne lector, de pœnitentiariarum mensura tractatum sub nomine Cumeani abbatis in Scotia, nempe Veteri, seu Hibernia, orti, transumpsi ex pervetusto, sed mendoso ms. Codice bibliothecæ San-Gallensis (in quo una habetur Vita Georgii martyris) eique præmittitur præfatiuncula sancti Columbanii ad eundem argumenti opusculum a se compositum, quod supra habes (a), huic simillimum, cum quo nimirum in stylo plerumque et ordine, ac nonnunquam etiam sub eodem tenore verborum in doctrina concordat. Sed cum varii hujus nominis exstiterint etiam abbates, non est tam facile hujus opusculi auctorem invenire. Kalendaria et Menologia Hibernica meminerunt ad 12 Februarii Cumeani abbatis Glinnemonsis; 24 Februarii Cumeani abbatis Hiensis; ad 24 Septembris, Cumeani abbatis Drummochtensis, et postremo ad 17 Septembris Cumeani abbatis Benchorensis, et aliquot aliorum diebus alii; e quibus Hiensis a veteribus tum Martyrologis, tum scriptoribus aliis Sapientis elogio dignatus, et anno Christi 634 gravi eruditaque epistola, apud Jacobum Usserium in Sylloge veterum epistolarum

Hibernicarum exstante, prædecessorem suum Sagenium, cæternique Hiensium monachorum cœtum dehortatus est a more celebrandi paschalem solemnitatem luna 14. Qui mos in hoc quoque opusculo, et non solum fortasse, Quartadecimanorum reprobat; supponendus videtur auctor hujus tractatus, donec aliunde res notior fiat. Cæterum quisquis fuerit, ex antiquorum Patrum auctoritate et consensu plura deprompsit de modo et mensura pœnitentiariarum documenta.

Illud ad præsens videtur observandum, ea quæ circa præceptum illud Act. xv de suffocatis non edendis habet, non esse a Scripturæ veritate, et sacris canonibus aliena; nam licet Irenæus (*lib. iii, c. 12*), Tertullianus (*De Pud. c. 12*), Cyprianus ad Quirinum (*Lib. iii, fin.*), Pacianus (*de Pœnit. et Confess.*), Ambrosius (*in. Epist. ad Galat. c. 12*), Augustinus contra Faust. (*Lib. xxxii, c. 15*), copiosius a Baronio relati ad annum Christi 51, num. 17, tria duntaxat illo præcepto prohibita esse credentes, existiment illud de suffocato non edendo non esse de textu, sed adjectum ab aliquibus Scripturam

adulterantibus, ut loquitur Ambrosius, vel interpretantibus, ut aestimant alii; Græci tamen semper eo modo legisse reperiuntur, prout etiam nunc habet communis Editio Latinorum cum verbis illis et suffocato, sicut citato capite legit Cumeus; quin etiam usu receptum fuisse videtur in Ecclesia, ut fideles ab esu sanguinis abstinerent; unde Tertullianus hæc ait adversus gentes: « Erobescat error vester Christianis, qui ne animalium quidem sanguinem in esculentis habemus; qui propterea quoque suffocatis et morticiniis abstinemus, ne quo sanguine contaminemur vel intra viscera sepulto. Denique inter tentamenta Christianorum botulos etiam cruore distentos admoveris. » Hæc Tertullianus, (*Apol. c. 9*). Blandina martyr apud Eusebium hæc in gentiles: « Multum erratis, o viri, quod putetis infantium carnibus vesci eos qui ne mutorum quidem animalium sanguine utuntur. » Et Minutius Felix quoque in Octavio hæc in eandem sententiam: « Nobis homicidium nec videre fas, nec audire; tantumque ab humano sanguine cavemus, ut nec edulium pecorum in cibis sanguinem noverimus. » Ratio porro quare jussi sunt Judæi ac gentiles conversi a sanguine abstinere, illa potissima afferitur ab Augustino apud Baronium loco cit. (*Contra Faustum lib. xxxii, cap. 15*), et alique, licet in re levissima, remanente usu legitimum, Judæi ac gentiles in unum Christum lapidem angularem facilius necerentur. Vide Baronium citatum, qui et aliam adducit rationem ex Origene, lib. viii contra Celsum.

Cæterum quod ad usum ejusmodi abstinence in Ecclesia postea impositum et practicum attinet, hæc habemus in apostolico canone 62: « Si quis episcopus, aut presbyter, aut diaconus, aut quicumque ex sacerdotali consortio comederit carnes in sanguine animæ ejus, aut a bestiis abreptum, aut suffocatum, deponitur; si vero laicus sit, a communione excluditur. » Item in concilio Gangrensi, c. 2: « Si quis carnem edentem (præter sanguinem, et idolis immolatum, et suffocatum) cum religione et fide condemnat, velut spem (sic) propter hujusmodi præceptionem non habentem, anathema sit. » Leo quoque imperator (*Novell. constit. 58*) his ad Stilianum sacerorum officiorum magistrum ostendit quam stricte fuerit hoc olim observatum: « Simul olim, inquit, legislatori Moysi sanguine vescendum non esse mandavit Deus, simul ab istiusmodi cibo abstinere debere, a præconibus gratiæ est constitutum. » Et infra: « Peristum est ad aures nostras quod intestinis tanquam tunicis sanguinem infarctum, velut consuetum atque cibum ventri præbeant; quod tolerari non debere imperatoria nostra majestas rata, neque tam impio soli gulæ inhiantium hominum in-

A vento, nunc præcepta Dei divino, nunc reipublicæ nostræ honestatem dedecore affici sustinens, jubet ne quis id scelus neque ad usum suum, neque ut emptoris detestando cibo contaminaretur, ullo modo exercere audeat. At sciat quicumque dehinc divinum mandatum contemnere, sanguinemque in cibum convertere (sive vendat, sive emat) deprehensus erit, se bonorum publicationi subjiciendum, et ubi acerbam in modum flagris ac cute tenus sæde detonsus fuerit, perpetuo patriæ exilio multandum esse, etc. »

His accedunt varia conciliorum decreta ideam inhibentium; nam canon vigesimus concilii Antelianensis secundi, suffocatis vesci prohibet, et ex concilio Carthaginiensi ad idem hæc recitantur in synodo Vormatiensi: « Animalia, quæ a lupis seu a canibus lacerantur, non sunt comedenda, nisi porcis et canibus; nec corvus (cervus), nec capra, si mortui inveniantur. » Et infra: « Aves vero et alia animalia si in retibus strangulantur, non comedenda. » Ex quibus habetur, ejusmodi abstinendi præceptum in Ecclesia permansisse usque ad tempora Adriani papæ, sub quo celebratum fuit concilium illud Vormatiense circa annum Domini 772, juxta Baronium, præter quem et Theodorus in suo (a) Pœnitentiario pœnam imponit vescitibus suffocatis; sed nec esu sanguinis tantum, sed a quibusdam animalibus, quas lex interdixit, et natura abhorreere solita est, abstinentiæ quoque Christianis constat ex epistola quadam Zachariæ papæ ad Bonifacium, citata a (b) Baronio, in quo illa signantur; quo intelligas id quod postea totius occidentalis Ecclesiæ consensu laudabiliter antiquatum fuit, istiusmodi scilicet legalium observantiam, temporibus Cumeani, qui exactam ciborum præfatorum capite differentiam instituit, in auctoritatem, ut hæcenus vidimus, canonum et conciliorum auctoritate fundatam, ea qua alii idem usurpantes ratione ducebantur permotus.

Denique hoc velim, lector, intelligas, me eo in abstergendis imperiti librarii mendis moderamine usum, ut nec sententiam, nec verbum mutare vel transponere fuerim ausus (exceptis pauculis suo loco intimandis, quorum quasi certa emendatio occurrit), sed nudam duntaxat eorum terminationem ubi incongruam deprehensit, asteriscis ad singula designatis emendare, ne doctissimum tractatum ejusmodi navis obscurari contingeret, aut criticorum quorundam, omne non positum, et punctulis etiam omnibus absolutum, fastidium, contemptui exponi contingeret. Loca vero perpauca in eo hiulca, punctis obducta, aliqua forte corrector manus ex emendatorum Codicum collatione restituet. Interim nostram opellam, benigne lector, æqui consule, et vale.

(a) Ait Barou. se illud Pœnitentiale invenisse.

(b) Vide tom. III Concil. recent. Edit.

PROLOGUS AUCTORIS.

De remediis vulnerum secundum priorum Patrum definitionem dicturi, e sacris tibi eloquiis, mi fidelissime, ante medicamina, compendii ratione, intuemus. Prima itaque est remissio, qua baptizatur in aqua, secundum illud (*Joan. iii*): *Nisi quis renatus fuerit, es aqua et Spiritu sancto, non potest videre regnum [Dni]*. Secunda remissio, charitatis effectus, ut est illud: *Remittuntur ei peccata multa, quia dilexit multum (Luc. vii)*. Tertia, eleemosynarum fructus, secundum hoc: *Sicut aqua exstinguit ignem, ita eleemosyna exstinguit peccatum (Ecl. iii)*. Quarta effusio lacrymarum, Domino dicente: *Quia flevit in conspectu meo et ambulavit tristis coram me, non inducunt mala in diebus ejus (I Reg. xxi)*. Et quinta, cri-

minum confessio, Psalmista testante: *Dimi, Confitebor adversum me injustitiam meam Domino, et tu remisisti impietatem peccati mei (Psal. xxxi)*. Sexta, afflictio cordis et corporis, Apostolo dicente: *Dedi hujusmodi hominem Satanæ in interitum carnis, ut spiritus salvus sit in die Domini (I Cor. v)*. Septima, emendatio morum, hoc est, abrenuntiatio vitiorum, Evangelio contestante: *Jam sanus factus es, noli ulterius peccare, ne quid tibi deterius accidat (Joan. v)*. Octava, intercessio sanctorum, ut est illud: *Si quis infirmatur, inducat presbyteros Ecclesiæ, et orent pro eo (Jac. v)*, et reliqua; et: *Multum valet deprecatione justi assidua (Ibid.)*. Nona, misericordia et fidei meritum, secundum hoc: *Beati misericordes, quoniam*

ipsi misericordiam consequentur (Matth. v). Decima, ^A *conversio et salus aliorum*, Jacobo confirmante: *Qui converti fecerit peccatorem ab errore viæ suæ, salvabit animam ejus a morte, et operit multitudinem peccatorum suorum* (Jac. v). Sed melius est tibi ut ^B infirmus fueris et vitam solitariam ducere, quam perdere cum plurimis. Undecima, indulgentia et remissio, Veritate pollicente, qui ait: *Dimittite et dimittetur vobis* (Luc. vi). Duodecima, passio martyrii, spes unica, salutis indulgentia, et latroni crucifixi Deo respondente: ^C *Amen dico tibi, hodie mecum eris in paradiso* (Luc. xxiii). Illis autem de canonis auctoritate prolatis, Patrum etiam statuta Domini ore ^D subrogatum investigare convenit, secundum illud: *Interroga patrem tuum et annuntiabit tibi* (Deut. xxxii); item: *Causa deferatur ad deos* (Exod. xxii). Statuunt itaque octo principalia vitia, humanæ salutis [saluti] contraria, ^E his octo contrariis sanentur remediis. Vetus namque proverbium est: contraria contrariis sanentur [sanantur]; qui enim illicita licenter committunt, a licitis coercere se debent.

CAPUT PRIMUM.

De gula et ebrietate.

Si quis episcopus, aut aliquis ordinatus, in consuetudine vitium habuerit ebrietatis, aut desinat, aut deponatur. Si quis monachus per ebrietatem vomitum facit, triginta diebus poeniteat. Si quis presbyter aut diaconus, quadraginta dies poeniteat. Si vero per infirmitatem, aut qui longo tempore se abstinerit, et in consuetudine non erat ei multum libere vel ^F manducare, aut pro gaudio in Natali Domini, aut in Pascha, aut pro alicujus sanctorum commemoratione faciebat, et tunc plus non accepit quam decretum est a senioribus, nihil nocet. Si episcopus jusserit, non nocet illi, nisi ipse similiter ^G. Si laicus fidelis per ebrietatem vomitum facit, quindecim dies poeniteat. Sacerdos, si inebrietur per ignorantiam, septem dies poeniteat in pane et aqua; si per negligentiam, quindecim dies; si per contemptum, quadraginta dies poeniteat. Diaconus et monachus quatuor hebdomadas; subdiaconus tres, ^H duos dies; laici unam hebdomadam. Qui cogit hominem ut inebrietur humanitatis injustæ gratia, ut ebriosus poeniteat; si per odium, ut homicida judicetur. Qui psallere non potest, in lingua ^I superponat. Qui anticipat horam canonicam et suaviora cæteris sumit, gulæ tantum obtentu, cœna careat, vel duobus diebus in pane et aqua poeniteat. Qui superflua ventris distentione dolorem quoque sentit saturitatis ^J, id est, si ad vomitum sine infirmitate, septem dies poeniteat. Si sacrificium evomerit, quadraginta dies poeniteat; si infirmitatis causa, septem dies poeniteat; si in ignem projicit, centum Psalmos cantet; si vero canos lambuerint talem vomitum, centum dies poeniteat, qui evomit.

^a Ms., mendose, *conversatio*.

^b Illic depravatio aliqua.

^c Ms., mendose, *amite*.

^d Forsan, *subrogata*.

^e Deest forsau *quæ*.

^f Supple proprio motu in hoc sibi indulsit.

Qui furatur cibum, quadraginta dies poeniteat; si iterum, tres quadragesimas; si tertio, anno poeniteat. Qui manducat carnem immundam, aut mortuam, aut delaceratam a bestiis, quadraginta dies poeniteat; si necessitas cogit, nihil est; et qui per necessitatem manducat animal quod immundum videtur, vel avem vel bestiam, non nocet. Qui [si] casu quis immunda manu cibum tangit, vel canes, vel pilæ, aut animal immundum ^K sanguinem edat, non nocet. Qui sanguine, vel quocunque immundo polluitur, si noscit qui manducat, nihil est; si autem scit, poeniteat juxta modum pollutionis. Qui sanguinem, aut semen biberit, tribus annis poeniteat. Si autem stercorant in quocunque liquore, tollatur ab eo stercus, et sanctificetur aqua, et mundus erit cibus. Si ceciderit sorix in liquorem, tollatur foras, et hoc potum [tunc totum] aspergatur aqua sanctificata, et sumatur, si vivens sit; si mortua fuerit inventa, omnis liquor projiciatur foras, et mundetur vas. Animalia quæ a lupis seu canibus lacerantur, non sunt comedenda, nisi forte ab hominibus adhuc viva occidantur prius, sed porcis et canibus dentur; nec cervus, nec capra, si mortui inventi fuerint. Avis vero, et animalia cætera, si in retibus strangulantur, non sunt comedenda hominibus; nec accipitri si mortui fuerint, quia quatuor capitalia ^L Actus apostolorum præcipiunt abstinere a fornicatione et sanguine et suffocato, et idololatria (Act. xv). Pisces licet comedere, quia alterius naturæ sunt. Equum non prohibet, ^M tamen consuetudo; leporem licet comedere. Apes vero si occidunt hominem, ipsi quoque occidi festinantur [festinentur], mel tamen manducetur. Si casu porci vel gallina sanguinem hominis comedunt, non abjiciendos credimus, sed manducandos; sed qui cadavera mortuorum lacerantes manducaverint, carnem eorum manducare non licet, usque dum maccræantur. Et post anni circulum animalia cœtu hominum polluta occidantur, carnesque canibus projiciantur, sed quæ generant, sint in usum, et coria assumantur; ubi autem dubium est, non occidantur. Infirmis licet omni hora cibum sumere, et potum quando desiderant, vel petunt, si ^N importune non petunt. Qui dederit aliquos liquores in quibus fuerit mustela, milvus, vel mortua inveniantur, tribus superpositionibus poeniteat; qui non noverit postea, quod talis visus est, potum superponat. Si in farina, aut in aliquo siccato cibo, aut pulvato, coagulato, vel lacte, ista inveniantur bestiolæ, quod sic circa corpora illorum est foras projiciatur, omne reliquum sana sumatur fide. Si sanguinem sine voluntate edentibus biberit, id est cum saliva, non est peccatum. Si quis venationes aliquas quocunque exerceat, si clericus, anno uno; si diaconus, annis duobus; si sacerdos, annis tribus poeniteat ^O. Catechumeni man-

^K Loquitur de superpositione silentii.

^L Videtur hic deesse aliquid.

^M Vid. sup. in præfat.

^N Deest aliquid in hoc commate.

^O Male Codex *opportune*.

^P Illic non inhibetur sæcularibus venari.

ducare non debent cum baptizatis, neque gentiles. Uxor quæ sanguinem viri sui pro remedio gustaverit, quadragesima dies pœniteat; sic et illa quæ semen viri sui in cibum miscens, ut inde plus amoris accipiat, tribus annis pœniteat. Qui ^a contemptum indicium jejuniæ in Ecclesia et contra decreta seniorum fecerit, ^b sine Quadragesimis, quadraginta dies pœniteat; si autem in Quadragesima, anno pœniteat; si frequenter fecerit, et in consuetudine erit ei, exterminabitur ab Ecclesia, Domino dicente: *Qui scandalizaverit unum de pusillis istis qui in me credunt, et reliqua (Matth. xviii)*. Qui de sui comedens corporis cute, cum impositione manus episcopi annum integrum cum pane et aqua pœniteat.

CAPUT II.

De fornicatione et reliquis immundis pollutionibus.

Episcopi, presbyteri, diaconi fornicationem facientes, degradari debent, et pœnitere iudicio episcopi; tamen communicent. De sodomitis, episcopi quatuordecim [annis] pœniteant, presbyteri duodecim annis pœniteant, diaconi novem, subdiaconi octo, clerici septem, laici quinque pœniteant, et nunquam cum alio dormiant. Si cum fratre naturali fornicationem per commisionem carnis, quindecim annis pœniteat, ab omni carne absteineat se. Si semen in os miserit, septem [annis] pœniteat; alii dicunt usque in finem vitæ. Viri inter femora fornicantes, primo unum annum pœniteant; si ^c iterant, duos: si in crura fornicantes, si pueri sunt, annis duobus pœniteant; si viri, annis tribus: si autem in consuetudinem vertunt, et modus pœnitentiæ addatur iudicio sacerdotis. Vir semetipsum coinquinans in primo, centum dies pœniteat, et iterans, annum unum; si cum gradu est, addatur pœnitentia. Puer quindecim annorum, quadraginta dies pœniteat. Qui concupiscit mente fornicari, sed non potuit, anno pœniteat, maxime in Quadragesima. Qui turpiloquio, vel aspectu coinquinatus est, tamen non voluit fornicare corporaliter, viginti vel quadraginta dies pœniteat; si autem in pugnatione cogitationis violenter coinquinatus est, septem dies pœniteat. Qui diu illuditur a cogitatione tepidus et repugnans, unum vel duos, vel plurimos dies, quantum ^d exegerit diuturnitas cogitationis, pœniteat. Pueri qui fornicantur inter seipsos, ^e iudicavit ut vapulent; pueri soli sermocinantes, et transgredientes statuta seniorum, tribus superpositionibus emendentur. Osculum non simpliciter facientes, sex superpositionibus; illecebrosam osculum sine coinquinatione, septem; cum iniquatione sive amplexu, decem superpositionibus. Post annos viginti duos ^f idem adulti item committentes, quadraginta dies separati a mensa, extorresque ab ecclesia, cum

^a Contemptum s. irrepsit pro contra.

^b Id est, extra Quadragesimam.

^c Bis., mendose, iternas.

^d Non exierit diuturnitatem, ut per mendam in Cod.

^e Judicant, supple majores.

^f F., item adulti idem.

A pane et aqua vivant. Minimi vero fornicationem imitantes, et irritantes se invicem, sed coinquinati non sunt propter ætatis immaturitatem, viginti dies, si vero frequenter, quadraginta dies; si iteraverint, per pœnitentiam centum dierum. Pueri ante viginti annos se invicem manibus coinquinantes et confessi, antequam communicent, viginti dies; si iteraverint, centum dies pœniteant; si vero frequentius, separentur, et anno pœniteant. Puer oppressus a majore..... hebdomada jejundet; si consentit, quadraginta dies. Molles unum annum pœniteant; qui in somnis voluntate pollutus est, surgat, canatque genuflectendo septem psalmos in crastino, cum pane et aqua, ^g vel triginta psalmos genuflectendo in finem, unumquemque cantet. Volens quasi in somno peccare ^B ^h sive pollutus est sine voluntate ⁱ quindecim; in fine dicat ter *Deus, in adiutorium*, et reliqua. Qui semea dormiens in ecclesia fuderit, tribus diebus pœniteat; peccans non pollutus viginti quatuor psalmos cantet. Episcopus faciens fornicationem, degradari debet, sive septem, sive duodecim annis pœniteat. Presbyteri aut diaconi fornicationem naturalem facientes, prolato [emisso] ante monachi voto, tribus annis pœniteat. Veniam omni hora roget, superpositionem faciat in unaquaque hebdomada, exceptis quinquagesimis diebus; post superpositionem, pane sine mensura utatur, et ferculo aliquatenus butyro impinguato, hoc est, quadrante, et die Dominica sic vivat; cæteris vero diebus paxinari panis mensura et misso ^C parvo impinguata, ^j horreo oleris, ovis paucis formatico semina..... tenucla, vel batuto lactis sextario pro sitis gratia, et ^k aqua tale potu si operarius est lectumque [Al., lectoque] non multum fenum habeat instratum: per tres Quadragesimas anni addat aliquid prout virtus ejus admiserit; semper ex intimo cordis defleat culpam suam, ^l obedientiamque pro omnibus libentissime excipiat; post annum et dimidium Eucharistiam sumat, et ad pacem veniat, psalmos cum fratribus cantet, ne penitus anima tanto tempore cœlestis medicinæ jejuna intreat. Si interior gradu quis monachus, tres quidem annos pœniteat, sed mensura non gravetur panis; si operarius est, sextario de lacte romano, et alio tenucla, et aqua quantum sufficit pro sitis ardore sumat. Si vero ^D sine voto monachi presbyter, aut diaconus, si [sic] peccaverint, sicut monachus sine gradu pœniteant, et postea recipiant gradus suos. Si autem presbyter aut diaconus post tale peccatum voluerit monachus fieri, in districto proposito exsilii annum et dimidium pœniteat, habet tamen abbas hujus rei moderandi facultatem, si obedientia ejus placita sit Deo et abbati suo.

^g Lege, vel xxx psalmos, genuflectendo in fine uniuscujusque cantet.

^h F., sive pollutus sua voluntate.

ⁱ Intellige, quindecim psalmos cantet.

^j Hinc ad quartam sequentem lineam textus est ut hic vides in Ms. depravatus.

^k Mendose, obedientiam quam.

CAPUT III.

De adulterio, raptu, et incestu, etc.

Si quis adulterium fecerit, id est, cum uxore aliena, aut sponsam, vel virginem corruerit, aut sanctimoniale, aut Deo dicatam feminam, laici tribus annis pœniteant, primo ex his in pane et aqua. Si clericus, quinque annis pœniteat, subdiaconus sex, duos ex his in pane et aqua. Si vero diaconus monachus, septem annis pœniteat in pane et aqua, presbyter decem, episcopus duodecim, quinque ex his in pane et aqua. Clericus vel superioris gradus qui uxorem habuit, et præter professionem suam, vel honorem clericatus, iteratus eam cognoverit, sciat se sibi adulterium commisisse, sicut superiori sententia unusquisque juxta ordinem suum pœniteat. Si quis concupiscit mulierem alienam, et non potest peccare cum ea, aut non vult suscipere eum mulier, si laicus, quadraginta dies, si clericus aut monachus est, anno pœniteat, medio in pane et aqua; si diaconus, duobus; presbyter, tribus. Si clericus aut monachus postquam se Deo voverit, ad sæcularem habitum iterum reversus fuerit, aut uxorem duxerit, decem annis pœniteat, tribus ex his in pane et aqua, et nunquam postea in conjugio copuletur; quod si noverit, sancta synodus vel sedes apostolica separavit eos a communione et convocationibus Catholicorum. Similiter et mulier postquam secundo voverit, si tale scelus admiserit, pari sententiæ subjacebit. Si presbyter autem, aut diaconus, uxorem extraneam duxerit in scientia populi, deponatur. Si quis adulterium perpetraverit cum illa, et in conscientia advenit populi, projiciatur extra ecclesiam, et pœniteat inter laicos quoad vixerit. Si quis cum matre fornicaverit, duodecim annis pœniteat; et nunquam mittetur nisi in die Dominica. Qui cum sorore hoc modo, quidecim annis pœniteat. ^b In [Canon. Ancyran., de incestis]: si quis [qui] more pecorum cum propinquo sanguine incestu commisti sunt, ante vigesimum annum ætatis suæ, decem annis inde pœniteat [pœniteant], exacta oratione tantum ineipient communicare; post viginti vero annos ad communionem cum oblatione suscipiantur: discutiatur autem et vitæ eorum qua fuerint tempore pœnitentiæ, et ita hanc humilitatem [humanitatem] consequantur: quod si a huius sunt hoc crimine prolixiori tempore, viginti annorum ætate ^c ut uxores habentes hoc crimen inciderint, viginti quinque, plena pœnitentia acta ad communionem oratione [cum oratione] permittantur; ^d et ita post ^d aliud quinquennium ad plenam communionem cum oblatione suscipiantur; quod si aliqui

A uxores habentes, et post quinquagesimum ætatis suæ annum in hoc prolapsi sunt, ad exitum vitæ tantum communionem mereantur. Si quis cum pecoribus, XII annis pœniteat. Si quis adulterium commiserit, VII annis pœnitentiæ completis, perfectioni reddatur secundum pristinos gradus. Si quis ^e nupserit cum muliere sua retro, quadraginta dies pœniteat; primo autem si in terga nupserit, sic pœniteat, quomodo de animali. Si quis menstruo tempore coierit cum muliere, quadraginta dies pœniteat. Mulieres menstruo tempore non intrent in ecclesiam, neque communicent, neque sanctimoniales, nec laicæ; si præsumunt, tres hebdomadas pœniteant. Similiter pœniteat, quæ intrat ecclesiam ante ^f mundum sanguinis post partum, id est, quadraginta dies; qui nupserit et iis temporibus, viginti dies pœniteat. Qui nubet die Dominica, tribus diebus pœniteat. Qui in matrimonio est, Quadragesimis anni, et Sabbatis, et in Dominicis nocte diei, et in diebus plurimis, maxime tres dies antequam communicent, et concepto semine usque ad modum sanguinem consumendi, et menstruo tempore, continens fieri debet.

Bigamus pœniteat uno anno, quarta et sexta feria, et in tribus Quadragesimis absteat se a carnibus, non tamen dimittat uxorem. Trigamus, ut superius, id est, in ^g 4 et 5, vel plus VII annis quarta feria et sexta et in tribus Quadragesimis absteat se a carnibus; tamen Basilii hoc judicavit; in canonibus autem, ^h 3 ante in quinta generatione jungantur; in quarta si inventi fuerint, non separentur. In tertia tamen propinquitate non licet uxorem alterius accipere post obitum ejus. Æqualiter vir jungatur matrimonio eis quæ sibi consanguineæ sunt et uxoris suæ consanguineis post mortem uxoris suæ. Duo quoque fratres duas sorores in conjugio possunt habere, et pater filiusque matrem et filiam. Si laicus fornicaverit cum vidua aut puella ⁱ ante, II annis pœniteat, reddito tamen humiliationis pretio parentibus ejus; si uxorem non habet, si voluntas parentum eorum est, ipsa sit uxor ejus, ita ut annis V pœniteant ambo. Si quis laicus cum jumento fornicaverit, annis II pœniteat, si uxorem habet; si non habet, annum unum. Si clericus, II; si diaconus, III; presbyter, VII. ^j Ex iis in pane et aqua. Clericus semel fornicans, unum annum pœniteat in pane et aqua. Si genuerit filium, VII annis pœniteat ^k vel exsul, vel port. sil. et virgo. Qui dimiserit uxorem suam, alteri conjungens se, VII annis pœniteat cum tribulatione, vel XII annis levius. Si ab aliquo sua recesserit uxor, et iterum reversa fuerit, suscipiat eam, et ipsa anno uno cum pane et aqua pœniteat, vel ^l supercilicium

tia sumpta sunt ex isto can.

¹ Ante nuptias, vel matrimonium, vel virginitatem violatam.

² Deest aliquid.

³ Lectio corrupta sic videtur emendanda: *Vel exsul portet cilicium et virgam.*

⁴ Cod. ms., *supercecilium*, sed mendose, pro *cilicium*, aut potius *supercilium*, quod genus est vestimenti pœnitentialis antiquitus et diebus nostris in Hibernia usitatum publicorum criminum reis, qui

^a Forsan, emittatur.

^b Ex concilio Ancyrano, c. de incestis.

^c Forsan et.

^d Mendose, alium.

^e Idem videtur hoc loco nubere quod coire.

^f Ita Ms.

^g Lectio corrupta.

^h Forte legendum: 35, q. 2, c. 3, dicitur de propinquis qui ad affinitatem per virum et uxorem veniunt, de iuncta uxore, vel viro, in quinta, etc., nam sequen-

duxerit [induat]. Si quis intrat ad ancillam suam, venundet eam, et anno uno pœniteat; si genuerit filium ex ea, liberet eam. Mulier adultera, tribus annis pœniteat. Mulier seipsa coitum habens, tribus annis pœniteat; mulieres vero quæ fornicantur, et partus suos negant, sed et si quid agant secum ut uteros [utero] conceptos discutiant, x annis pœniteant. Si mulier cum muliere, tribus annis pœniteat. Si quis masculus, vel si quæ mulier, votum habens virginitalis, jungitur uxori..... non dimittat uxorem, sed pœniteat tribus annis. Vota stulta frangenda sunt et importabilia. Mulieri non liceat votum vovere sine licentia viri; sed si voverit, dimitti potest, et pœniteat iudicio sacerdotis. Sacerdos si osculatus est feminam per desiderium, viginti dies pœniteat; si per cogitationem semen fuderit, septem dies pœniteat. Mulier si duobus fratribus nupserit..... eam debere usque ad mortis..... quam in extremis suis sacramento reconciliare oportet; ita tamen ut si forte sanitatem recuperaverit, matrimonio soluto, ad pœnitentiam admittatur; quod si defuncta fuerit mulier huiusmodi consortio constituta, dissolvatur a pœnitentia remanenti: quam sententiam tam viri quam mulieres tenere debent. Puellæ quæ non parentum coactæ imperio, sed spontaneo iudicio, virginitalis propositum atque habitum susceperunt, si postea nuptias diligant a pretia ineuratur, etiamsi consecratio non accesserit cujus utique non^b fraudantur munere, si in proposito permanent.

CAPUT IV.

De furto et injustis rapinis, seu invasionibus, etc.

Pecunia ecclesiastica furata reddatur quadruplum; popularia duplicentur. Si quis aliquid de ministerio sanctæ Ecclesiæ furaverit, aut neglexerit, octo annis pœniteat, tribus ex his in pane et aqua, et reddat integrum quod abstulit. Si quis furtum fecerit, si puer, quadraginta vel viginti, ^c ut ætas est, et qualitas eruditionis; laici anno uno, clerici duobus, subdiaconi tribus, diaconi quatuor, presbyteri quinque, episcopi sex annis pœniteant. Si laicus semel furtum fecerit, reddat quod furavit, et in tribus Quadragesimis cum pane et aqua pœniteat. Si sapius fecerit et non habet unde reddat, annis duobus in pane et aqua pœniteat, et alio anno tribus Quadragesimis, et sic postea in Pascha reconcilietur. Qui sæpe furtum faciebat, quatuor annis pœniteat, vel ut sacerdos iudicat, juxta quod componi potest quibus nocuit, et semper debet reconciliari ei quem offendebat, et restituere juxta quod ei nocuit, et multum breviabit pœnitentiam ejus; si vero noluerit, aut non potest, constitutum tempus pœniteat per omnia. Puer decem annorum aliquod furtum comedens, septem dies pœniteat: qui furatur cibum, quadraginta dies pœniteat.

nunc totam Hiberniam, nunc quædam loca sancta cibicio et lineo sacco vestiti circumibant.

^a Forsan, pœniteant.

^b Forsan, fraudarentur.

^c Deesse videtur: flagellis, verberibus, aut suspensionibus pœniteat.

^d Hoc est, qui vel seduxerit monachum aut lura-

A Si iterum, tribus Quadragesimis; si tertio, anno pœniteat; si quarto, jugi exilio sub alio abbate pœniteat. Si laicus monachum ^d furtim duxerit, aut intret monasterio, vel humano subiectetur servitio. Si quis servum aut quemcumque hominem quolibet ingenio in captivitatem duxerit, aut transmiserit, tribus annis pœniteat in pane et aqua. Si quis patrem aut matrem expulerit, impius, vel sacrilegus iudicandus est, et pœniteat æquali tempore, quando in impietate exstiterit. Qui præbent ducatum barbaris, si basilicas incenderint, et si clericum, sive sanctimonialem ^e bonos occiderint, et innocentes ab ecclesia traxerint, ductor quatuordecim annis pœniteat. Pecuniæ quæ in alia provincia ab hoste raptæ fuerint, id est regno alio superato, tertia pars ad ecclesiam^B tribuetur, vel pauperibus quod jussio regis erat, et quadraginta dies pœniteat. Si quis domum vel arcam cujuscumque igne cremaverit, tribus annis pœniteat, unum ex iis in pane et aqua.

CAPUT V.

De perjurio, et mendacio, etc.

Si quis perjurium fecerit, laici tribus annis pœniteant, clerici quinque, subdiaconi sex, diaconi septem, presbyteri decem, episcopi duodecim. Qui perjurium facit in ecclesia, undecim annis pœniteat. Si in manu episcopi, presbyteri, aut diaconi, seu in alteri vel cruce consecrata mentitus fuerit, tribus annis pœniteat; si in cruce non consecrata, uno anno pœniteat. Si quis laicus per cupiditatem perjurat, C totas res suas vendat et donet^f in pauperibus, et conversus in monasterio usque ad mortem servat Deo; si autem non per cupiditatem, ^g mortis periculum incurrit, tribus annis inermis exsul pœniteat in pane et aqua, et duas abstineat Quadragesimas a vino et carnibus, et dimittat pro se servum aut ancillam^h vivum et per undecim annos eleemosynam faciat, et post septem annos iudicio sacerdotis communicet; qui vero [si vero] necessitate coactus sit, tribus Quadragesimis. Qui ducit alium in perjurium ignorantem, septem annis pœniteat; qui ductus est in perjurio ignorans, et postea recognoscit, anno uno pœniteat. Qui vero suspicatur quod in perjurio dicitur, tamen jurat per consensum, duobus annis pœniteat. Pro falso testimonio, laici uno anno, clerici D duobus, subdiaconi tribus, diaconi quatuor, presbyteri quinque, episcopi sex annis pœniteant. Si quis falsitatem commiserit, septem annis pœniteat; tres ex his in pane et aqua; qui autem conspexerit, quique ultimis pœniteat. Falsum testimonium dicens, si placeat proximo suo, primo quale fratri imponit, tale damnetur, iudicio sacerdotis. Mendax vero per ignorantiam, et non nocuit, committatur ei cui mentitus est, et sacerdoti et hora tacendi [silentio unitus

tur in servum, aut venundandum, ipse in pœnitentiam monachus fiat, aut servus.

^e Deest fors-an, vel alios.

^f Forsan, Deo in pauperibus.

^g Forsan, sed quia aliquando.

^h Forsan, unum.

hora] damnetur, vel duodecim psalmos cantet. Si A vero de industria, tribus diebus tacendi, vel triginta psalmos ^a præcet. Mendax vero per cupiditatem, placeat largitate ei cui frustravit.

CAPUT VI.

De homicidio et sanguinis effusione, etc.

Qui voluntarie homicidium fecerint, ad pœnitentiam se jugiter submittant; circa exitum autem vitæ communionem digni habeantur, qui non voluntarie, sed casu homicidium perpetravit, quinque annis pœniteat. Mulieres quæ fornicantur, et ^b partus suos, et ea quoque agunt, ut uteros [utero] conceptos rejiciant, antiqui Patres instituerunt usque ad extremum vitæ; nunc humanius definitum est, decem annis pœniteant. Si quis occiderit monachum vel clericum, arma relinquat, et Deo serviat, vel secundum judicium episcopi septem annis pœniteat. Qui autem episcopum vel presbyterum occidit, regis judicium est de eo ^c. Si laicus alium occiderit, otii meditatione, si non vult arma relinquere, septem annis pœniteat sine carne et vino. Qui occiderit hominem, quadraginta dies abstineat se ab ecclesia, et postea suprascriptam pœnitentiam agat. Qui jussione domini sui hominem occiderit, quadraginta dies jejunet; et qui occiderit hominem in publico bello cum rege, quadraginta dies pœniteat. ^d Si per poculum vel artem aliquam malam, septem annis pœniteat, aut plus; si mater filium suum occiderit, quinquaginta annis pœniteat, et nunquam ^e permittet, nisi in die Dominica: mulier pauperina septem annis pœniteat. ^C Mulier, si occiderit filium suum in utero ante quadragessimam diem, anno pœniteat; si vero post quadraginta dies conceptionis, ut homicida tribus annis pœniteat. Si quis clericus homicidium fecerit, decem annis pœniteat exsul; tribus in pane et aqua. Si quis homicidium casu fecerit non volens, quinque annis pœniteat; tribus ex iis in pane et aqua. Si ad homicidium consenserit, et factum fuerit, septem annis pœniteat: si voluerit et non potuerit, tribus annis pœniteat. Si quis homicidium fecerit, laici tribus, clerici quinque, subdiaconi sex, diaconi septem, presbyteri decem, episcopus duodecim annis, pœniteant. Si laicus proximum suum occiderit, quinque annis pœniteat exsul. Si quis alium per iram percusserit et sanguinem effuderit, quindecim dies in pane et aqua pœniteat: si diaconus, sex menses; presbyter, anno pœniteat. Cujus parvulus in negligentia sine baptismo fuerit mortuus, tribus annis pœniteat; unum ex iis in pane et aqua. Si laici infantem suum oppresserint, anno uno in pane et aqua pœniteant, et duos a vino et carne abstineant se..... tempus

^a Forsan, si presbyter est.

^b Supple interimunt, nam sermo de abortu ante et paricidio post partum.

^c Citat leges patrias Breatia Nemhead et eas.

^d Si poculum veneni, vel artem maleficam, etc.

^e Ita Ms.

^f Ultra impensas medicorum etiam debet satisfacere vulnerato pro modo aegritudinis.

^g Sic legendum, non quantum ille.

pœnitentis. Si mulier abortum fecerit voluntarie, tribus annis in pane et aqua. Qui per rixam, debilem vel deformem hominem fecerit, ^f reddat impensas medicis, aegritudinem restituat, et medium annum pœniteat in pane et aqua: si non habuerit unde reddat, uno pœniteat. Si laicus per scandalum sanguinem effuderit, reddat illi tantum, quantum nocuit; et si non habet unde reddat, solvat opera proximi sui, ^g quoadiu ille infirmus est, et postea quadraginta dies pœniteat in pane et aqua. ^h Qui jactum proximo suo dederit, et non nocuit, una vel duobus vel tribus Quadragesimis in pane et aqua: si clericus, annum vel dimidium. Si quis quodlibet membrum voluntate sua truncaverit, tribus annis pœniteat, unum ex his in pane et aqua. Parvuli invicem percutientes, septem diebus pœniteant; si vero adolescentes, quadraginta dies pœniteant. Si quis per vindictam fratris, hominem occiderit, tribus annis pœniteat. Si componit propinquos, dimidium spatium. Qui præbent ducatum barbaris, tribus annis pœniteant, si non acciderit strages Christianorum; si vero ⁱ jactis, usque ad mortem, mundo mortui Deo vivant. Si quis proprium servum sine ^j conscientia proprii judicis occiderit, ^k et communionem, biennio ^l effusione sanguinis emundabitur. Infaus infirmus et paganus, commendatus presbytero, si moritur ^m, presbyter deponatur; si negligentia parentum sit, uno anno pœniteat.

CAPUT VII.

De maleficis, et veneficis, etc.

Si quis maleficio suo aliquem perdidit, septem annis pœniteat, tribus ex his in pane et aqua. Si quis per amorem veneficus sit, et neminem perdidit, si laicus est, uno anno pœniteat in pane et aqua; si subdiaconus duobus, diaconus tribus, unum ex his in pane et aqua; si sacerdos, quinque, unum ex his in pane et aqua, et laici dimidium annum pœniteant, maxime si per hoc mulieris partum quisquam deceperit, tres annos unusquisque superaueat in pane et aqua, ne homicidii reus sit. Si quis sacrilegium fecerit, id est, quod aruspices vocant, qui ⁿ auguria colunt per aves, aut ^o quomodocumque auguraverint, tribus annis pœniteat, unum ex his in pane et aqua: si quis, ut vocant, sortes sanctorum, quas contra rationem vocant, vel alias sortes habuerit, vel quaecumque ingenio sortitus fuerit, vel veneraverit, tribus annis pœniteat, unum ex his in pane et aqua. Si quis per ariolos, quos divinos vocant, aliquas divinationes fecerit, quia et hoc dæmonicum est, quinque annis pœniteat; tribus ex his in pane et aqua.

^h Id est, qui telo aut hasta jacta nocere conatur.

ⁱ Acciderit, renuntiantes mundo, religioni perpetuo abdicantur.

^j Id est, consensu.

^k Deest hic aliquid.

^l Deest forsitan pro, vel ab.

^m Scilicet absque baptismo et sacramentis debitis.

ⁿ Mendose Cod. auria.

^o Quomodocumque auguraverint.

^a Si quis ad arbores et ad fontes, aut ad angulos ubicumque, nisi ad ecclesiam Dei vota voverit, aut solverit, tribus annis pœniteat, uno ex his in pane et aqua; et qui ibidem ederit aut biberit, uno anno pœniteat. Si quis mathematicus fuerit, per invocationem dæmonum, mentes tulerit, quinque annis pœniteat, tribus ex his in pane et aqua. Si quis immisor tempestatum fuerit, septem annis pœniteat, tribus ex his in pane et aqua. Si quis ^b Kalendis Januarii in cervulo et in ^c verula vadit, tribus annis pœniteat quia hoc dæmonum est: si quis ad fanum communicaverit, quadraginta diebus in pane et aqua pœniteat, et si iterum serviendo per cultum hoc fecerit, tribus annis pœniteat. Dæmonem sustinens, licet petras vel olera habere sine incantatione. Si qua mulier divinationes vel incantationes diabolicas fecerit, uno anno vel tribus Quadragesimis quadraginta dierum juxta qualitatem culpæ pœniteat. Qui immolat dæmonibus in minimis, uno anno pœniteat; qui in magnis, decem. Si qua mulier filium aut filiam super tectum pro sanitate posuerit, vel in fornace, octo annis pœniteat: similiter et qui grana arserit, ubi mortuus est homo, et pro sanitate juvenum, et damas [offerit], duobus annis pœniteat.

De canone Ancyrano, unde supra, num. 24.

Qui auguria au-piciaque, sive sonita, vel divinationes quaslibet secundum morem gentium observaverint, aut in domibus hujusmodi homines introducunt, in exquirendis aliqua arte maleficiis, aut ut domos suas lustrent, immundi isti, si de clero sint, abjiciantur: si vero sæculares, confessi pœnitentiam agant quinquennio secundum regulas antiquitas constitutas. Qui cibum immolatum comederit, deinde confessus fuerit, sacerdos considerare debet personam, ætatem, vel quomodo edoctus, aut qualiter contigerit, et ita auctoritas sacerdotalis circa infirmum moderetur: et hoc modo in pœnitentia et confessione semper omnino in quantum Deus adjuvare dignatur, cum omni diligentia conservetur.

CAPUT VIII.

De usura et cupiditate et inhospitalitate, etc.

Si quis usuras undecunque exegerit, quatuor annis pœniteat, uno ex his in pane et aqua; si permaneat in avaritia, ^d alienetur. Quicumque hospites non recipit in domo sua, sicut Dominus præcepit et regna cœlorum promisit, ubi dicit: *Venite, benedicti Patris mei*: quanto tempore hospites non recepit et mandata evangelica non adimplevit, nec pedes lavavit, neque eleemosynam fecit, tanto tempore pœniteat in pane et aqua; si non emendatus thesaurizans superflua in crastinum tempus per ignorantiam, tribuat illa pauperibus: si autem per contemptum arguentium, eleemosyna et jejuniis sanetur iudicio sacerdotis. Permanens autem in avaritia, alienetur. Qui repetit auferenti quæ sua sunt contra interdictum,

^a Sermo est de superstitioso cultu rerum aut locorum quæ diis gentilibus dicebantur.

^b Dies sunt gentilium superstitionibus consecrati, ut habet Usuardus in prolog. Martyrolog.

^c Forsan, vetula, seu vitula.

A tribuat indigentibus quæ repetivit. Clericus habens superflua, donet ea pauperibus; sin autem, excommunicetur: si autem post pœniteat, tempore quovixit in contradictione, in pœnitentia semotus vivat. Si quis cupidus, aut avarus, aut superbus, aut ebriosus, aut fratrem suum odio habuit, vel his similia, tribus annis pœniteat, et juxta vires suas eleemosynas faciat.

CAPUT IX.

De ira, maledicto, invidia, etc.

Qui fratrem contristat juste vel injuste, conceptum rancorem ejus satisfactione ^e et sic postea orare; si autem impossibile recipi ab eo, sic tamen pœniteat iudicio sacerdotis; is autem qui non recipit eum, quanto tempore implacabilis sit, tanto cum pane et aqua vivat homicida ille. Qui odit fratrem suum, quandiu non repellit odium, tandiu cum pane et aqua sit; et ei quem odit, charitate non ficta ^f compellatur. Fratrem eum furore maledicens, cui maledixerit placeat, et septem dies pœniteat remotus cum pane et aqua. Qui verba acerbiora in furore, non tamen injuriosa, protulerit, satisfaciens fratri superponat: si autem cum pallore, ^g rubore, uno die cum pane et aqua pœniteat; qui in mente tantum sensit commotionem, satisfaciat ei qui illum commovit; qui vero non vult confiteri ei qui se commovit, abscindatur pestifer ille a cœtu sanctorum; qui si pœnitet, quanto tempore ^h contradicit, tanto tempore pœniteat. Qui diu amaritudinem corde retinet, hilari vultu et læte corde sanetur: si autem non cito eam deponit, jejuniis, sacerdotis iudicio, emendetur; si autem iterat, abscindatur, donec alacer lætusque cum pane et aqua cognoscat delictum suum. Invidus satisfaciat ei cui invidit; si autem nocuerit ei, et largitione placeat, et pœniteat. Qui causa invidiæ detrahit, vel libenter audit detrahentem, tribus diebus in pane et aqua separetur; si vero de eo qui præest, septem sic pœniteat, et serviat ei libenter de reliquo; sed, ut quidam ait, non est detrahere, verum dicere, secundum Evangelium: *Corripe illum inter te et ipsum solus prius, et post hæc, si te non audierit, dic Ecclesie* (Matth. xii). Si vero verbositatem diligens fratri de-roget, uno die vel duos dies tacens pœniteat; si autem fabulationem, duodecim psalmos cantet. Male non recipientium sanitatem retractans, ne ceteris eis consentiant, vel vituperatione mala boni confidendi obtentu, aut lugubri miseratione, medicus aestimandus. Si ista tria defuerint, detractor triginta psalmos in ordine cantet: laici septem diebus, clericus duas hebdomadas, subdiaconus tres, diaconus quatuor, presbyter quinque, episcopus sex. Si quis cum alio iram tenet in corde, ut homicida iudicetur; si non vult reconciliari fratri suo, quem odio habet, tandiu in pane et aqua pœniteat usque reconciliatur ei.

^d Id est, separetur a communione fidelium.

^e Deest *satagat dimovere*, vel quid simile.

^f Deest *reconciliari*, vel quid simile.

^g Forsan, aut.

^h Forsan, *contradixit*.

CAPUT X.

De accidia, etc.

Otiosus, opere extraordinario oneretur, somnolentus vigilia propensiore; idem tribus vel septem psalmis occupetur; vagans, instabilisque, mansione unius loci [et] operis sedulitate sanetur.

CAPUT XI.

De superbia, etc.

Qui superbia cæteros qualibet despectione arguit, primo satisfaciat eis, deinde jejUNET iudicio sacerdotis; contentiosus etiam alterius sententiæ se subdat; sin autem, anathematizetur ut regno Domini est alienus. Jactans in suis beneficiis, se humiliet; alioquin quid [quod] boni fecerit humanæ gloriæ causa perdet, malarum cogitationum indulgentia^a est: si opere non compleantur, et consentiat. Qui aliquam novitatem extra Scripturam vel hæresim præsumperit, alienetur; si autem poeniteat, suam publice sententiam damnet, et quos decepit, ad fidem convertat, et jejUNET iudicio sacerdotis; qui autem de industria cuicumque seniori flecti dedignatur, cæna careat: inobediens maneat extra cibum, et pul-et humiliter donec recipiatur; quantoque tempore inobediens fuit, tanto in pane et aqua sit. Blasphemus etiam simili decreto sanetur, et opus ejus adjiciatur, cum semipane debito, et aqua,^b quod maneat dilatus et dilator consimili persona, si dilatus negaverit ante simul poeniteant in unaquaque hebdomada duobus diebus in pane et aqua, et biduana [biduo] in fine uniuscujusque mensis, omnibus fratribus supponentibus, et Dominum eis iudicem fore contestantibus. Permanentes in obstinatione, anno emisso, altaris communionem sub iudice^c flamma socientur, et Dei iudicio relinquuntur; si quando alter fuerit confessus, quantum alter alteri laboris intulerit, tantum sibi multiplicetur. Qui abbatibus excusationem præterdit, vel œconomis, vel ministris ignorantia regulæ, uno die poeniteat: si vero gravius, superponat. Reticens peccatum fratris quod ad mortem, arguet eum cum fiducia, et quanto tempore reticuit, tanto cum pane et aqua vivat; si peccatum parvum reticuit, arguet quidem eum, sed psalmis sive jejunio iudicio sacerdotis poeniteat. Qui alios proterve arguit, leniat eos primo, et triginta psalmos cantet. Qui peccatum pudendo fratri imputat, priusquam seorsim arguet eum, satisfaciens ei, tribus diebus poeniteat. Qui solus cum sola loquitur, vel sub eodem tecto in nocte manet, cæna careat; si vero post interdictum, quadraginta dies

A in pane et aqua poeniteat. Si quis^e delatoras fecerit, quid detestabile, tribus annis poeniteat in pane et aqua. Si quis laicus per ignorantiam cum hæretico communicaverit, stat inter catechumenos, id est, separatus ab Ecclesia xl diebus, et aliis xl in eremis poeniteat, et sic culpam suam diluat: si vero postquam illi sacerdos prædicaverit, ut cum hæretico non d communicaverit, et iterum fecerit, uno anno poeniteat, et tribus Quadragesimis, et tribus annis abstineat se a vino et carne. Si quis ab hæreticis ordinatus fuerit, iterum debet ordinari, si non reprehensibilis fuerit; sin minus, deponi oportet. Si quis a catholica Ecclesia ad hæresim transierit, et postea reversus, non potest ordinari nisi per longam abstinentiam, aut pro magna necessitate. Hunc B Innocentius papa, nec post poenitentiam clericum fieri, canonum auctoritate asserit permissi. Si quis contempserit Nicænum concilium, et fecerit Pascha cum Judæis decima quarta luna, exterminabitur ab omni Ecclesia, nisi poenitentiam egerit ante mortem. Si autem oraverit cum illo quasi cum clerico catholico, hebdomadâ poeniteat; si vero neglexerit, xl dies poeniteat prima vice. Si quis hortari voluerit hæresim eorum, et non egerit poenitentiam, similiter et ille exterminabitur, Domino dicente: *Qui mecum non est, contra me est* (Math. xii). Si quis baptizatur ab hæretico, qui recte Trinitatem non^e crediderit, iterato baptizetur. Si quis dederit aut acceperit communionem de manu hæretici, et nescit quod catholica Ecclesia contradicat, postea intelligens, tres annos integros poeniteat; si autem scit, et neglexerit, et postea poenitentiam egerit, decem annos poeniteat. Alii iudicant septem, et humanius quinque annis poeniteat. Si quis permisit hæretico missam suam celebrare in ecclesia catholica, et nescit, xl diebus poeniteat; si pro reverentia, [aut] metu, is annum integrum poeniteat. Si per damnationem f humiliationem Ecclesiæ catholicæ et consuetudinis Romanorum, projiciatur ab Ecclesia sicut hæreticus, nisi habeat poenitentiam; si habuerit, decem annis poeniteat; si recesserit ab Ecclesia catholica in congregationem hæreticorum, et alios persuaderet, et postea poenitentiam egerit, duodecim annis poeniteat, quatuor annis extra ecclesiam, et sex inter auditores, et duobus adhuc extra communionem. De iis in canone dicitur: *Decimo anno communionem sine oblatione recipiant*. Si episcopus aut abbas jubet monacho suo pro hæreticis missam cantare, non licet et non expedit obedire ei; si presbytero contigerit, ubi missam cantaverit, et alius recitaverit no-

^a Forsan, etsi.^b Forsan: *Poeniteant delatus et delator consimili poenitentia, si delatus negaverit ante iudicem aut seorsim.*^c Forsan, *delaturus fuerit quid.*^d Lege *communicaret*. Hoc loco non tam condemnat traditionem illam Hibernis usitatam olim quam hæresim Quartadecimanorum a conciliis damnatam.^e Per hoc indicat baptizatum ab hæretico denuo sub conditione baptizandum, quia recte præsumi po-

test de hæretico quod non utatur substantia formæ, vel aliis requisitis, prout nostris adhuc temporibus eadem ex causa faciendum decrevit synodus Mechliniensis, tit. iii de sacram. baptismi, c. 6, celebrata Mechliniæ, 6 Junii an. 1607. Vel potest intelligi Cumeanus de hæretico non credente ex terna Trinitatis confessione hoc mysterium, sine cuius expressione non valet baptismus a talî collatus, et debet iterari, veluti non cum debita forma collatus.

^f Deest forsan aut vel et.

^a Si quis ad arbores et ad fontes, aut ad angulos ubicumque, nisi ad ecclesiam Dei vota voverit, aut solverit, tribus annis pœniteat, uno ex his in pane et aqua; et qui ibidem ederit aut biberit, uno anno pœniteat. Si quis mathematicus fuerit, per invocationem dæmonum, mentes tulerit, quinque annis pœniteat, tribus ex his in pane et aqua. Si quis immissor tempestatum fuerit, septem annis pœniteat, tribus ex his in pane et aqua. Si quis ^b Kalendis Januarii in cervulo et in ^c verula vadit, tribus annis pœniteat quia hoc dæmonum est: si quis ad fanum communicaverit, quadraginta diebus in pane et aqua pœniteat, et si iterum serviendo per cultum hoc fecerit, tribus annis pœniteat. Dæmonem sustinens, licet petras vel olera habere incantatione. Si qua mulier divinationes vel incantationes diabolicas fecerit, uno anno vel tribus Quadragesimis quadraginta dierum juxta qualitatem culpæ pœniteat. Qui immolat dæmonibus in minimis, uno anno pœniteat; qui in magnis, decem. Si qua mulier filium aut filiam super tectum pro sanitate posuerit, vel in fornace, octo annis pœniteat: similiter et qui grana arserit, ubi mortuus est homo, et pro sanitate juvenum, et das [offerit], duobus annis pœniteat.

De canone Ancyrano, unde supra, num. 24.

Qui auguria auspiciæque, sive somnia, vel divinationes quaslibet secundum morem gentium observaverint, aut in donibus hujusmodi homines introducant, in exquirendis aliqua arte maleficiis, aut ut domos suas lustrent, immundi isti, si de clero sint, abjiciantur: si vero sæculares, confessi pœnitentiam agant quinquennio secundum regulas antiquitas constitutas. Qui cibum immolatum comederit, deinde confessus fuerit, sacerdos considerare debet personam, ætatem, vel quomodo edoctus, aut qualiter contigerit, et ita auctoritas sacerdotalis circa infirmum moderetur: et hoc modo in pœnitentiâ et confessione semper omnino in quantum Deus adjuvare dignatur, cum omni diligentia conservetur.

CAPUT VIII.

De usura et cupiditate et inhospitalitate, etc.

Si quis usuras undecunque exegerit, quatuor annis pœniteat, uno ex his in pane et aqua; si permaneat in avaritiâ, ^d alienetur. Quicumque hospites non recipit in domo sua, sicut Dominus præcepit et regna cælorum promisit, ubi dicit: *Venite, benedicti Patris mei*: quanto tempore hospites non recepit et mandata evangelica non adimplevit, nec pedes lavavit, neque eleemosynam fecit, tanto tempore pœniteat in pane et aqua; si non emendatus thesaurizans superflua in crastinum tempus per ignorantiam, tribuat illa pauperibus: si autem per contemptum arguentium, eleemosyna et jejuniis sanetur iudicio sacerdotis. Permanens autem in avaritiâ, alienetur. Qui repetit auferenti quæ sua sunt contra interdictum,

^a Sermo est de superstitioso cultu rerum aut locorum quæ diis gentilibus dicebantur.

^b Dies sunt gentilibus superstitionibus consecrati, ut habet Usuardus in prolog. Martyrolog.

^c Forsan, vetula, seu vitula.

A tribuat indigentibus quæ repetivit. Clericus habens superflua, donet ea pauperibus; sin autem, excommunicetur: si autem post pœniteat, tempore quo vixit in contradictione, in pœnitentiâ semotus vivat. Si quis cupidus, aut avarus, aut superbus, aut ebrius, aut fratrem suum odio habuit, vel his similia, tribus annis pœniteat, et juxta vires suas eleemosynas faciat.

CAPUT IX.

De ira, maledicto, invidia, etc.

Qui fratrem contristat juste vel injuste, conceptum rancorem ejus satisfactione ^e et sic postea orare; si autem impossibile recipi ab eo, sic tamen pœniteat iudicio sacerdotis; is autem qui non recipit eum, quanto tempore implacabilis sit, tanto cum pane et aqua vivat homicida ille. Qui odit fratrem suum, quandiu non repellit odium, tandiu cum pane et aqua sit; et ei quem odit, charitate non ficta ^f compellatur. Fratrem eum furore maledicens, cui maledixerit placeat, et septem dies pœniteat remotus cum pane et aqua. Qui verba acerbiora in furore, non tamen injuriosa, protulerit, satisfaciens fratri superponat: si autem cum pallore, ^g rubore, uno die cum pane et aqua pœniteat; qui in mente tantum sensit commotionem, satisfaciatur ei qui illum commovit; qui vero non vult confiteri ei qui se commovit, abscindatur pestifer ille a cœtu sanctorum; qui si pœnitet, quanto tempore ^h contradicit, tanto tempore pœniteat. Qui diu amaritudinem corde retinet, hilari vultu et læto corde sanetur: si autem non cito eam deponit, jejuniis, sacerdotis iudicio, emendetur; si autem iterat, abscindatur, donec alacer lætusque cum pane et aqua cognoscat delictum suum. Invidus satisfaciatur ei cui invidit; si autem nocuerit ei, et largitione placeat, et pœniteat. Qui causa invidiæ detrahit, vel libenter audit detrahentem, tribus diebus in pane et aqua separetur; si vero de eo qui præest, septem sic pœniteat, et serviat ei libenter de reliquo; sed, ut quidam ait, non est detrahere, verum dicere, secundum Evangelium: *Corripe illum inter te et ipsum solum prius, et post hæc, si te non audierit, dic Ecclesiæ* (Matth. xii). Si vero verbositatem diligens fratri detrahet, uno die vel duos dies tacens pœniteat; si autem fabulationem, duodecim psalmos cantet. Male non recipientium sanitatem retractans, ne ceteris eis consentiant, vel vituperatione mala boni confirmandi obtentu, aut lugubri miseratione, medicus æstimandus. Si ista tria defuerint, detractor triginta psalmos in ordine cantet: laici septem diebus, clerici duas hebdomadas, subdiaconus tres, diaconus quatuor, presbyter quinque, episcopus sex. Si quis cum alio iram tenet in corde, ut homicida iudicetur; si non vult reconciliari fratri suo, quem odio habet, tandiu in pane et aqua pœniteat usque reconciliatur ei.

^d Id est, separetur a communione fidellum.

^e Deest *salvatag dimovere*, vel quid simile.

^f Deest *reconciliari*, vel quid simile.

^g Forsan, aut.

^h Forsan, *contradixit*.

CAPUT X.

De accidia, etc.

Otiosus, opere extraordinario oneretur, somnolentus vigilia propensiore; idem tribus vel septem psalmis occupetur; vagans, instabilisque, mansione unius loci [et] operis sedulitate sanetur.

CAPUT XI.

De superbia, etc.

Qui superbia cæteros qualibet despectione arguit, primo satisfaciat eis, deinde jejnet iudicio sacerdotis; contentiosus etiam alterius sententiæ se subdat; sin autem, anathematizetur ut regno Domini est alienus. Jactans in suis beneficiis, se humiliet; alioquin quid [quod] boni fecerit humanæ gloriæ causa perdet, malarum cogitationum indulgentia^a est: si opere non compleantur, et consentiat. Qui aliquam novitatem extra Scripturam vel hæresim præsumperit, alienetur; si autem poeniteat, suam publice sententiam damnet, et quos decepit, ad fidem convertat, et jejnet iudicio sacerdotis; qui autem de industria cuicumque seniori flecti dedignatur, cæna careat: inobediens maneat extra cibum, et pul-et humiliter donec recipiatur; quantoque tempore inobediens fuit, tanto in pane et aqua sit. Blasphemus etiam simili decreto sanetur, et opus ejus abijciatur, cum semipane debito, et aqua, ^b quod maneat dilatus et dilator consimili persona, si dilatus negaverit ante simul poeniteant in unaquaque hebdomada duobus diebus in pane et aqua, et biduana [biduo] in fine uniuscujusque mensis, omnibus fratribus supponentibus, et Dominum eis iudicem fore contestantibus. Permanentes in obstinatione, anno emisso, altaris communionem sub iudice^c flamma socientur, et Dei iudicio relinquantur; si quando alter fuerit confessus, quantum alter alteri laboris intulerit, tantum sibi multiplicetur. Qui abbatu excusationem prætextit, vel œconomis, vel ministris ignorantia regulæ, uno die poeniteat: si vero gravius, superponat. Reticens peccatum fratris quod ad mortem, arguet eum cum fiducia, et quanto tempore reticuit, tanto cum pane et aqua vivat; si peccatum parvum reticuit, arguet quidem eum, sed psalmis sive jejunio iudicio sacerdotis poeniteat. Qui alios proterve arguit, leniat eos primo, et triginta psalmos cantet. Qui peccatum pudendo fratri imputat, priusquam seorsim arguet eum, satisfaciens ei, tribus diebus poeniteat. Qui solus cum sola loquitur, vel sub eodem tecto in nocte manet, cæna careat; si vero post interdictum, quadraginta dies

A in pane et aqua poeniteat. Si quis^e delaturus fecerit, quid detestabile, tribus annis poeniteat in pane et aqua. Si quis laicus per ignorantiam cum hæreticis communicaverit, stat inter catechumenos, id est, separatus ab Ecclesia xl diebus, et alii xl in eremis poeniteant, et sic culpam suam diluat: si vero postquam illi sacerdos prædicaverit, ut cum hæretico non d communicaverit, et iterum fecerit, uno anno poeniteat, et tribus Quadragesimis, et tribus annis absteineat se a vino et carne. Si quis ab hæreticis ordinatus fuerit, iterum debet ordinari, si non reprehensibilis fuerit; sin minus, deponi oportet. Si quis a catholica Ecclesia ad hæresim transierit, et postea reversus, non potest ordinari nisi per longam abstinentiam, aut pro magna necessitate. Hunc B Innocentius papa, nec post poenitentiam clericum fieri, canonum auctoritate asserit permissi. Si quis contempserit Nicænum concilium, et fecerit Pascha cum Judæis decima quarta luna, exterminabitur ab omni Ecclesia, nisi poenitentiam egerit ante mortem. Si autem oraverit cum illo quasi cum clerico catholico, hebdomadæ poeniteat; si vero neglexerit, xl dies poeniteat prima vice. Si quis hortari voluerit hæresim eorum, et non egerit poenitentiam, similiter et ille exterminabitur, Domino dicente: *Qui mecum non est, contra me est* (Math. xii). Si quis baptizatur ab hæretico, qui recte Trinitatem non^e crediderit, iterato baptizetur. Si quis dederit aut acceperit communionem de manu hæretici, et nescit quod catholica Ecclesia contradicat, postea intelligens, tres annos integros poeniteat; si autem scit, et neglexerit, et postea poenitentiam egerit, decem annos poeniteat. Alii iudicant septem, et humanius quinque annis poeniteat. Si quis permisit hæretico missam suam celebrare in ecclesia catholica, et nescit, xl diebus poeniteat; si pro reverentia, [aut] metu, is annum integrum poeniteat. Si per damnationem f humiliatorem Ecclesiæ catholicæ et consuetudinis Romanorum, projiciatur ab Ecclesia sicut hæreticus, nisi habeat poenitentiam; si habuerit, decem annis poeniteat; si recesserit ab Ecclesia catholica in congregationem hæreticorum, et alios persuaderet, et postea poenitentiam egerit, duodecim annis poeniteat, quatuor annis extra ecclesiam, et sex inter auditores, et duobus adhuc extra communionem. De iis in canone dicitur: *Decimo anno communionem sine oblatione recipiant*. Si episcopus aut abbas jubet monacho suo pro hæreticis missam cantare, non licet et non expedit obedire ei; si presbytero contigerit, ubi missam cantaverit, et alius recitaverit no-

^a Forsan, etsi.^b Forsan: *Poeniteant delatus et delator consimili poenitentia, si delatus negaverit ante iudicem aut seorsim.*^c Forsan, *delaturus fuerit quid.*^d Lege *communicaret*. Hoc loco non tam condemnat traditionem illam Hibernis usitatam olim quam hæresim Quartadecimanorum a conciliis damnatam.^e Per hoc indicat baptizatum ab hæretico denuo sub conditione baptizandum, quia recte præsumi po-

test de hæretico quod non utatur substantia formæ, vel aliis requisitis, prout nostris adhuc temporibus eadem ex causa faciendum decrevit synodus Mechliniensis, tit. iii de sacram. baptismi, c. 6, celebrata Mechliniæ, 6 Junii an. 1607. Vel potest intelligi Cumeanus de hæretico non credente ex terna Trinitatis confessione hoc mysterium, sine cuius expressione non valet baptismus a tali collatus, et debet iterari, veluti non cum debita forma collatus.

^f Deest forsan aut vel et.

mina mortuorum, et simul nominaverit hæreticos A cum catholicis, post missam intellexerit, hebdomada pœniteat; si frequenter fecerit, integrum annum pœniteat. Si quis autem pro morte hæretici missam ordinauerit, et pro legione [religione] sua reliquias sibi tenuerit, quia multum jejunauerit, et nescit differentiam catholicæ fidei, et Quartadecimanorum, et postea intellexerit, pœnitentiamque egerit, reliquias debet igne cremare, et uno anno pœniteret; si autem sevit et neglexerit pœnitentiam, communione decem annis pœniteat. Si autem a fide Del discesserit sine ulla necessitate, et postea ex toto animo pœnitentiam accipit, tribus annis extra ecclesiam, id est, inter audientes, iterum a renato juxta Nicænum concilium, septem annis in ecclesia inter pœnitentes, et duos annos adhuc extra communionem. B

CAPUT XII.

De baptismo reiterato et opere seruiti in festis, etc.

Qui bis baptizati sunt ignorantes, non indigent pro eo pœnitentia, nisi quod secundum canones non possunt ordinari nisi pro magna necessitate. Qui autem non ignorant utrum baptizati sunt, quasi iterum Christi crucifixerint, septem annis pœniteant quarta feria et sexta, et tribus Quadragesimis, si per vitium aliquod fuerit; si autem per munditiam licitum putauerunt, tribus annis, sic pœniteant.

De opere die Dominica.

Græci et Romani navigant, equitant, panem non faciunt, nec in curru ambulant, nisi ad ecclesiam tantum, nec balneant. Græci non scribunt in publico, tamen pro necessitate seorsum in domo scribunt. Qui operantur die Dominica, eos Græci prima vice arguunt, et secunda tollunt aliquid ab eis, tertia vice tertiam partem de rebus tollunt, aut vapulant, vel vii dies pœniteant. Lavacrum capitis potest esse in Dominica, et in lixivio pedes lavare licet. Si quis autem Dominica die per negligentiam jejuna-verit, hebdomada tota debet abstinere; si secundo, dies viginti pœniteat; si postea, quadraginta dies. Si pro damnatione diei jejuna-verit, sicut Judæi, abominabitur ab omnibus Ecclesiis catholicis. Si quis autem contempserit interdictum [indictum] jejunium in Ecclesia, et contra decreta seniorum fecerit, sine Quadragesima quadraginta dies pœniteat, si autem in Quadragesima, annum unum pœniteat; si frequenter fecerit et in consuetudine crisi ei, exterminabitur ab omni Ecclesia Dei, Domino dicente: *Qui scandalisaverit unum de pusillis istis, qui in me credunt, et reliqua (Matth. xviii).*

CAPUT XIII.

De ministerio ecclesiæ et reedificatione, etc.

Pro bonis rebus offerre debemus, pro malis ne-

^a Forsan, *maneal*.

^b Id est, candorem, seu simplicitatem.

^c De antiqua consuetudine non jejunandi die Dominica aut in quinquagesima Paschæ, vide notata ad c. 9 Reg. cœnobial.

^d Sine, id est, extra.

^e Forsan, *accipientibus*.

quaquam, presbyteri vero pro suis episcopis non prohibentur offerre. Qui communicaverit nec ignorans excommunicato ab ecclesia, quadraginta dies pœniteat. Si quis errans communicaverit aliquid de verbis sanctorum, ubi periculum adnotaverit, tres superpositiones faciat. Si sacrificium terra tenuis negligendo ceciderit, superponat. Qui sacrificii aliquid perdit, relinquens illud feris devorandum, si excusabiliter, tribus Quadragesimis; sin vero, anno uno. Qui non bene custodierit sacrificium, et thus comederit illud, quadraginta dies pœniteat; qui autem perdidit in ecclesia, et [aut] pars ceciderit, et non inventa fuerit, viginti dies pœniteat; qui autem perdidit suum chrismale, aut solum sacrificium in regione [loco] qualibet, et non invenitur, tribus Quadragesimis vel anno pœniteat. Perfundens aliquid de calice super altare quando auferunt linteamina, septem dies pœniteat; aut si habuerit ea superpositionibus septem pœniteat. Si accedentibus de mana sacrificium acciderit in stramen, septem dies pœniteat is a quo ceciderit. Qui autem infuderit calicem in fine solemnitatis missæ, quadraginta dies; si vero neglexerit quis accipere sacrificium, et non interrogat, nec aliquid causæ excusabilis extiterit, superponat; et qui acceperit sacrificium pollutus nocturna visione sic pœniteat. Diaconus obliviscens oblationem asferre, donec auferatur linteamen quando recitantur homina pausatium, similiter pœniteat. Qui negligentiam erga sacrificium fecerit, aut siens vernibusque consumit, ut ad nihilum devenerit, tribus Quadragesimis cum pane et aqua pœniteat. Si integrum inventum fuerit, ita ut sint in eo vermes, comburatur, et cinis sub altare abscondatur, et qui neglexerit quatenus Dominicis diebus suam negligentiam solvat; si autem amissione saporis decoloratur sacrificium, viginti expleatur jejunium; conduratum vero, septem diebus; qui autem mergit sacrificium, continuo bibat aquam, et quod in chrismale fuerit sumet sacrificium, et emendet per decem dies culpam solutus. Si ceciderit sacrificium de manibus offerentis terra tenuis, et non invenitur, omne quodcumque inventum fuerit in loco in quo ceciderit comburatur, et cinis ut supra abscondatur; sacerdos deinde anno damnetur. Si vero inventum fuerit sacrificium, locus scopia mundetur, et stramen ut supra igniat, et sacerdos viginti dies pœniteat; si usque ad altare tantum lapsus fuerit, superponat; si vero per negligentiam de calice aliquid stillaverit, lingua lambatur, tabularadatur; si non fuerit tabula, ut non conculcetur locus corrudatur, et igne consumatur ut supra, sacerdos quinquaginta dies pœniteat. Si super altare stillaverit calix, sorbeat minister stillam, ternis pœnitens diebus; et si per unum li-

^f Mortuorum, ut mos erat plurimum Ecclesiarum, inter sacra mysteria peragenda recordatio.

^g Forsan, *quaternis*.

^h Ita has duas lines in Ms. penitus depravatas restitui ex dist. 2 de consecrat, c. 27, unde proxime et precedentia et sequentia auctor sumpsit, variatis paululum verbis.

teum ad aliud septem diebus; si usque ad tertium, A octo diebus; si usque ad quartum, quindecim diebus, et lintamina quæ tenent stillam per tres abluat vices calice subter posito, et aquam ablutionis sumat. Si quando interluitur calix, stillaverit, prima vice duodecim canantur psalmi a ministro. Si tignaverit sacerdos super orationem Dominicam, quas dicitur a periculosa, si una vice quinquaginta plagas, secunda centum, tertia superponat. Qui vomit sacrificium, et a canibus sumitur, anno uno pœniteat; si autem, quadraginta diebus; ^b si inde quando communicaverit sacrificium, evomuerit, si ante [post] mediam noctem, tres superpositiones faciat; si vero sacrificium evomuerit, quadraginta dies; ^c si infirmitas causa, septem dies; si in ignem projecit, centum psalmos caput; si vero canes lambuerint talem vomitum, centum dies qui evomit pœniteat. Qui communicaverit sacrificium lincensii [conscius], septem dies pœniteat. Quicumque alicui capitale crimen admittenti per ignorantiam communicaverit, septem dies pœniteat.

CAPUT XIV.

De reconciliatione et aliis, etc.

Qui multa fecerit idem, homicidium, adulterium cum muliere, et cum pecore, et furtum, eat in monasterium, etc., pœniteat usque ad mortem. Si quis presbyter ^d pœnitentiam morientibus abnegaverit, reus erit animarum, quia Dominus dicit: *Quicumque die conversus fuerit peccator, vita vivet, et non morietur (Ezech. xxxiii)*. Vera enim conversio in C ultimum tempore potest esse, quia Dominus non solum temporis, sed etiam cordis inspector est, sicut

^a It. Ms.

^b Forsan, si antequam.

^c Leg. infirmitatis.

^d Absolutionem qua pœnitentiæ sacramentum completur.

^e Forsan, excommunicantur.

latro uno momento meruit esse in paradiso, in hora ultima confessionis. Sacrificium non est accipiendum de manu sacerdotis qui orationes et lectiones secundum ritum implere non potest. Græci omni Dominica communicant, clerici et laici; et qui in tribus Dominicis non communicaverint, ^e excommunicantur, sicut canones habent. Romani similiter communicant qui volunt; qui autem noluerint, non communicant. Græci et Romani tribus ^f a mulieribus, sicut in lege scriptum est, ante panis propositionis consummationem, ^g pœnitent. Pœnitens secundum canones non debet communicare; nos autem pro misericordia per annum aut sex menses licentiam damus. Pro defuncto monacho missæ agantur die sepulturæ ejus, et tertio die, et præterea quantum B voluerit abbas; pro laico bono, tertio die vel septimo. Potest esse jejunium pro pœnitente vigesimo die vel septimo; et propinquos ejus oportet jejunare septimo die, et oblationem offerre ad altare, sicut in Jesu filio Sirach legitur (*Eccli. xxii*), et pro Saul filii Israel jejunaverunt (*I Reg. xxxi*), postea quantum voluerit presbyter. Mulieres possunt sub nigro velamine accipere sacrificium: Basilius hoc judicavit. Episcopis licet in campo confirmare. Presbytero in uno altari duas facere missas conceditur uno die. Omne sacrificium sordida vetustate corruptum, igne comburendum est; ^h confessio autem Deo soli ut agatur, si necesse est, licebit. Missas sæcularium mortuorum [feri licet] ter in anno, tertio die, et septimo die, et trigesimo die, quia C surrexit Dominus tertio die, et hora nona emisit spiritum, et triginta dies Moysen filii Israel planxerunt.

^f Forsan, diebus.

^g Forsan, abstinent.

^h Dum non adest copia confessarii ante missam, procurantia contritio de peccatis tunc Deo soli confitendis.

ANNO DOMINI DCLXIX.

VITALIANUS PAPA.

NOTITIA HISTORICA.

[Ex Mansi, amplissima Conciliorum Collectio.]

Ca (a) Vitalianus, natione (b) Signiensis, provinciæ D inpaniæ, de patre Anastasio, (c) sedit annos xiv,

(a) *Vitalianus*. Ultima mensis Augusti, anno Domini 655 [Al., 656], in locum Eugenii successit Vitalianus, patria Signinus. Hujus temporibus orientales Saxones fidem susceperunt. In Anglia de tempore paschatis celebrandi gravissime disceptatum fuit. Sev. Bin.

(b) *Signiensis*. Sic dictus a Signia civitate apud Bernicos, longe ab Urbe trigesimo lapide in via Laticava sita. Ib.

inensēs sex [Al., quinque minus diebus iv]. (d) Ille direxit responsales suos cum synodica juxta consuetu-

(c) *Sedit annos xiv, menses sex*. Menses quatuor minus quatuor diebus post annos xiv sedit, patet ex initio et fine suscepti pontificatus. Ib.

(d) *Ille direxit responsales suos*. Eadem legatione Vitalianus litteras dedit ad Petrum Constantinopolitanum episcopum, hortans eum ad fidem catholicam amplectendam; ad quam ille rescribens ait se ista profleri quæ veteres Patres docuerunt; quod ut confirmaret, eorum testimonia (quanquam non satis